

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
-Rezumat-**

**Coordonator științific,
PROF. UNIV. DR. MIRCEA POPA**

**Doctorand,
MORAR (POPA) MIRELA-ALINA**

**ALBA IULIA
2016**

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE**

POLEMICILE LUI E. LOVINESCU

-Rezumat-

Coordonator științific,

PROF. UNIV. DR. MIRCEA POPA

Doctorand,

MORAR (POPA) MIRELA-ALINA

ALBA IULIA

2016

CUPRINS

INTRODUCERE	6
CAPITOLUL I. CURENTELE LITERARE ROMÂNEȘTI LA ÎNCEPUT DE SECOL XX	13
1.1. Nicolae Iorga – sămănătorismul	13
1.2. Garabet Ibrăileanu – poporanismul.....	19
1.3. Apariția lui E. Lovinescu într-o critică literară obsedată de eticism, idee națională, țărănism	23
1.4. Disocierea valorilor estetice: modernism, simbolism, citadinism, poezia subiectivă și romanul obiectiv.....	28
1.5. Teoria mutațiilor estetice: Sincronismul.....	43
1.6. Poziția evoluată a lui E. Lovinescu în materie de artă	46
1.6.1. Critica de direcție. Opțiunea modernistă: câteva studii de caz	46
1.7. Căderea în polemică și pamflet.....	50
CAPITOLUL II. CE SUNT POLEMICA ȘI PAMFLETUL? ÎNȚELESURI IERI ȘI AZI...	56
2.1. Arta pamfletului și a polemicii. Câteva studii de caz: Paul-Louis Courier, Marc Angenot și Marcelo Dascăl, Tudor Arghezi, Camil Petrescu.....	65
2.2. „Spirit polemic – spirit pamfletar” în viziunea lui E. Lovinescu	80
2.3. Delimitări terminologice: „pamfletarul de idei” și „pamfletarul de cuvinte”	84
2.4. <i>Originea și marginile polemicilor</i> în concepția lui N. Iorga.....	87
CAPITOLUL III. DISOCIERI. „IMPRESIONIȘTI” ȘI „DOGMATICI.”	90
3.1. Critica impresionistă la E. Lovinescu	90
3.2. Dogmatismul lui Mihail Dragomirescu	98
3.3. E. LOVINESCU - NICOLAE IORGA	121
3.3.1. Paginile polemice ale lui N. Iorga.....	124
3.3.1.1. <i>Literatura falsă</i> , în „Sămănătorul,” an. II, nr. 25, 22 iunie 1903	125
3.3.1.2. <i>Istoria literaturii românești contemporane – „Lupta cu Modernismul”</i>	126
3.3.1.3. Articolul inaugural la „Cuget clar” (Noul «Sămănător»), 15 iulie 1936.....	129
3.3.1.4. <i>Lupta mea contra prostiei</i> , în „Cuget clar”, an. I, 1936-1937.....	131
3.3.1.5. <i>Monstruozițările contemporane (Rubrică permanentă). D. Lovinescu explică...</i> , în „Cuget clar”, an. I, 1936-1937– poziționarea lui N. Iorga de partea lui M. Eminescu	133
3.3.1.6. <i>Cronică</i> , în „Cuget clar”, an. I, 1936-1937	136

3.3.1.7. <i>O istorie a literaturii contemporane II, III, IV</i> , în „Cuget clar”, an. I, 1936-7	147
3.3.1.8. <i>Un poet după falșii poeți</i> , în „Cuget clar”, an. I, 1936-1937	150
3.3.1.9. <i>O mare lipsă literară: dispariția dlui Eugeniu Lovinescu</i>	150
3.3.2. Ripostele lui E. Lovinescu	152
3.3.2.1. <i>Pași pe nisip</i> – o primă reacție antisămănătoristă	153
3.3.2.2. <i>Guerila d-lui Iorga</i>	173
3.3.2.3. <i>Temperamentul autoritar și intolerant</i> , în <i>Critice</i> , vol. I – mic studiu caracterologic, psihologic	177
3.3.2.4. <i>Ciocoismul</i> , în <i>Critice</i> , vol. I.....	178
3.3.2.5. <i>Sinteza poeziei moderniste și tradiționale. Tudor Arghezi</i>	180
3.4. E. LOVINESCU – GARABET IBRĂILEANU	183
3.4.1. Garabet Ibrăileanu și E. Lovinescu - traiectoria de la colaborare la adversitate	183
3.4.2. Atitudinea combativă a lui G. Ibrăileanu față de opera critică a lui E. Lovinescu.....	190
3.4.3. Reacțiile lui E. Lovinescu la corpul de incriminări construit de G. Ibrăileanu.....	209
3.4.4. <i>Poziția Pașilor pe nisip (1906) față de critica maioreșciană</i> , în <i>T. Maiorescu și posteritatea lui critică</i>	220
3.4.5. Note despre finalul polemicii cu G. Ibrăileanu – detașări de idei pe tema editării poeziilor lui M. Eminescu	233
3.5. E. LOVINESCU – MIHAIL DRAGOMIRESCU	255
3.5.1. Luările de poziție ale lui Mihail Dragomirescu	256
3.5.1.1. Reacția lui M. Dragomirescu la articolul polemic lovinescian: <i>Estetica integrală</i>	271
3.5.1.2. Ripostele lui M. Dragomirescu prin „Falanga literară și artistică”	272
3.5.1.3. Cea de-a doua dispută de idei dintre E. Lovinescu și M. Dragomirescu– 1926-1927..	274
3.5.2. Replicile lui E. Lovinescu. Repere ale discursului polemic lovinescian	276
3.5.2.1. <i>Germanofobia culturală</i> , din „Sburătorul”, nr. 8, 7 iunie 1919	282
3.5.2.2. <i>Ierarhizare!...</i> , un alt articol polemic din „Sburătorul” (1926)	287
3.5.2.3. <i>Impresionismul... moral al lui E. Lovinescu</i> - Replica lui M. Dragomirescu, reluată în <i>Critice</i> , vol. I.....	288
3.5.2.4. Notița polemică din nr. 5 al „Sburătorului” din 1926	291
3.5.2.5. <i>Locul crimei</i> ; „Sburătorul”, nr. 6, 1926	292
3.5.2.6. <i>Tatăl, Fiul și Sfântul Duh</i> , în „Sburătorul literar”, an. I, nr. 42, 13 octombrie 1922	294

3.5.2.7. „A doua obiectivitate neobrăzată a d-lui Lovinescu”, în „Sburătorul” 26 decembrie 1926	297
3.5.2.8. <i>Falanga</i> , în „Sburătorul”, nr. 7, ianuarie 1927	301
3.5.2.9. <i>Mihalache</i> , un alt articol polemic din nr. 3 al „Sburătorului”, mai 1926.....	303
3.5.2.10. „Curentul... Lovinescu”, „Sburătorul”, anul IV, nr. 4, iunie 1926.....	305
3.5.2.11. <i>Estetica integrală</i> , în „Sburătorul”, nr. 5, anul IV, noiembrie 1926	306
3.5.3. Reacții în presă privind polemica dintre „Falanga” – „Sburătorul” - 1926.....	312
CAPITOLUL IV. NOUA FAȚĂ A POLEMICII LOVINESCIENE: FIGURINA.....	317
4.1. <i>Figurine: Radu Cosmin</i>	317
4.2. <i>A doua figurină: M. Dragomirescu, critic</i>	320
4.3. <i>Autoportret – lui M. Dragomirescu</i>	324
CAPITOLUL V. REPERE ALE DISCURSULUI POLEMIC LOVINESCIAN. PUNERI LA PUNCT: VICTIMELE IRONIEI - DUMITRU CARACOSTEA, ALEXE PROCOPOVICI	327
5.1. DUMITRU CARACOSTEA	327
5.1.1. Articolele polemice ale lui E. Lovinescu	330
5.1.2. Ripostele lui D. Caracostea în broșura polemică - <i>Un mare critic român modernist – Domnul Eugeniu Lovinescu (1927)</i>	344
5.2. ALEXE PROCOPOVICI.....	404
5.2.1. Paginile polemice ale lui E. Lovinescu îndreptate către Alexe Procopovici.....	404
5.2.2. Alexe Procopovici în postura unui detractor al lui E. Lovinescu	415
CONCLUZII	425
BIBLIOGRAFIE.....	429

CUVINTE-CHEIE: *E. Lovinescu, impresionism, modernism, idei critice, curente literare românești, început de secol XX, perioada interbelică, polemică, pamflet, Nicolae Iorga, sămănătorism, Garabet Ibrăileanu, poporanism, Mihail Dragomirescu, dogmatism, figurina, puneri la punct: victimele ironiei, Dumitru Caracostea, Alexe Procopovici.*

REZUMAT

Lucrarea noastră este consacrată polemicilor pe care E. Lovinescu, ca promotor al modernismului românesc, le-a purtat de-a lungul timpului pentru impunerea și consolidarea ideilor sale. Am optat pentru această temă pentru că foarte multe dintre polemicile lui E. Lovinescu fie conțin multe episoade necunoscute, fie sunt interpretate în mod diferit, cu atât mai mult cu cât, autorul lor face parte din „vechii combatanți de pe terenul literelor române... care merită mai mult.”¹

Prin această lucrare dorim, totodată, „să acordăm trecutului... – un – rol în viața noastră,”² prin reactualizarea acestui capitol neglijat din istoria literaturii românești interbelice. Am urmărit, prin această lucrare, accentuarea părții polemice, latură mai puțin cunoscută. Am încercat o reîntregire, o reconstituire a activității de polemist, prin prezentarea aspectelor și laturilor importante ale largii palete de polemici în care s-a antrenat dând dovadă, în principal, de luciditate, seninătate și vocație polemică.

Pentru capitolele care compun teza am apelat din abundență la texte, la izvoarele literare care poartă atât vocea lui E. Lovinescu, cât și a adversarilor săi. Prin **capitolul I. Curente literare românești la început de secol XX** am căutat să evidențiem aspecte ce țin de principalele orientări de la începutul secolului XX (sămănătorismul și ideologul Nicolae Iorga, poporanismul și Garabet Ibrăileanu), când s-au afirmat și ideile lui E. Lovinescu; am evocat momentul apariției lui E. Lovinescu într-o critică literară obsedată de eticism, idee națională, țărănism; am vorbit despre disocierea valorilor estetice: modernism, simbolism, citadinism, poezia subiectivă și romanul obiectiv; am înfățișat teoria mutațiilor estetice și acelea privind sincronismul. Tot în acest capitol, am precizat aspecte legate de poziția evoluată a lui E. Lovinescu în materie de artă prin câteva studii de caz care privesc critica sa de direcție și opțiunea modernistă (*Cei ce vin...*, *Intelectualizarea literaturii, Zece ani de critică*); pentru ca mai apoi să încheiem partea de față cu ilustrarea ipostazelor abordării de către E. Lovinescu a polemicii și pamfletului.

Capitolul secund al lucrării aduce în atenție răspunsuri la întrebarea: ***Ce sunt polemica și pamfletul? Înțelesuri ieri și azi.*** Pentru aceasta, am extras o serie de păreri cu privire la polemică și pamflet în general, ca specii literare și am urmărit evoluția lor la noi și nu numai. Am prezentat considerații privind arta pamfletului și a polemicii atât în viziunea criticilor și

---

¹ Mircea Popa, *Ultima polemică a lui E. Lovinescu*, în „Pro Saeculum”, an. XIV, nr. 3-4, 15 aprilie 2015, p. 51.

² *Ibidem*, p. 49.

istoricilor francezi: Paul-Louis Courier și Marc Angenot, a teoreticianului israelian Marcelo Dascăl, dar și a unor renumiți autori români precum Tudor Arghezi și Camil Petrescu. În secțiunea aceasta am încercat să delimităm termenii de „spirit polemic” și „pamfletar” în viziunea lui E. Lovinescu; am vorbit despre accepțiunile termenilor: „pamfletarul de idei” și „pamfletarul de cuvinte,” din perspectiva aceluiași critic și nu în ultimul rând am făcut cunoscut articolul lui N. Iorga intitulat *Originea și marginile polemicilor* („Sămănătorul,” 1906) în care precizează „regulele polemice corecte și demne”,³ creionează prototipul polemistului, și în același timp stabilește cadrele unei polemici de calitate. La capătul acestui excurs, am ajuns la concluzia că polemica este văzută ca formă de înnoire a spiritului românesc.

Disocieri. „Impresioniști” și „dogmatici” este titlul celui de-al treilea capitol. Este unul vast care urmărește evidențierea luărilor de poziție, a replicilor din cadrul schimburilor polemice în discuție. În această secțiune a lucrării am înfățișat disputele de idei dintre E. Lovinescu și Nicolae Iorga ca ideolog al „Sămănătorului,” spiritus rector, Garabet Ibrăileanu redactorul revistei „Viața românească” și Mihail Dragomirescu adeptul neojunimismului. În ceea ce privește controversa cu Nicolae Iorga precizăm că textele sale polemice, interpretate în paginile lucrării, se regăsesc cu precădere în revistele „Sămănătorul,” „Cuget clar” și în cele două volume din *O luptă literară*, care adună texte atât din cele două publicații, cât și din conferințele sale publice. Dintre acestea amintim: *Literatura falsă*, „*Lupta cu Modernismul*,” *Monstruozițările contemporane (Rubrică permanentă)*. *D. Lovinescu explică...*, *O mare lipsă literară: dispariția dlui Eugeniu Lovinescu* etc. Nicolae Iorga este venerabilul său rival ale cărui vervă corozivă, jigniri și relatări malițioase sunt o constantă a paginilor sale polemice. Intenția istoricului literar este de a demonstra valabilitatea tezelor sale apelând uneori la exagerări și chiar invective. N. Iorga, spirit autoritar al epocii, temperament exploziv, ușor iritabil, consideră că el deține adevărul, că el este cel care are întotdeauna dreptate, și astfel se angajează personal în reducerea la tăcere a rivalilor săi, flagelarea lor. Întregul său discurs este construit sub impulsul stărilor de moment, pornind din dorința de a-și reduce la tăcere opoziția cu orice preț, el izbucnește, invectivând în stânga și în dreapta, fără oprire. În mare parte, nu mai asistăm la o polemică de idei, de principii, ci la o polemică de cuvinte. Comentariile răutăcioase sunt formulate, prin urmare, de un temperament vulcanic, nestăpânit. Privite în ansamblu, textele lui N. Iorga sunt rezultatul unei critici fără reticență, vehementă, istoricul neascunzând nimic din ceea ce gândește

---

³ N. Iorga, *O luptă literară*. Vol. I, ed. cit., p. 38.

și crezând în demersul său cu o determinare ieșită din comun. Istoricul literar răbufnește, este necruțător în atitudine, forțează nota în dese ocazii, invectivând continuu, folosind un limbaj agresiv, violent, în lupta sa contra „pornografiei” în literatură, și în special împotriva modernismului. Prin această strategie de a polemiza el alunecă în polemica de cuvinte al cărei imperativ îl constituie doborârea unui adversar, și nu argumentarea unor principii ori concepții literare, disputarea marilor idei. Atitudinea lui este una radicală și discursul este usturător, ironic, satirizant. De regulă, „trăsăturile spirituale ale unei perioade culturale oferă fiecărui cercetător o imagine relativ diferită. În cazul sămănătorismului, observația aceasta nu se verifică... cu excepția unor personalități direct legate de acest curent (...) sămănătorismul a avut parte... aproape numai de aprecieri negative. Pe măsură ce urca în timp, detașarea de eveniment fiind posibilă, contestarea devenise aproape unanimă”⁴ – susține Z. Ornea, un cercetător al curentului. Istoricii literari au constatat că sămănătorismul nu a fost doar un curent literar el depășind – „prin semnificație și obiect – sfera strict literară.”⁵ În realitate, sămănătorismul a fost un „curent de idei, cu profil cultural, a cărui ideatie, precumpănitor sociologică-politică, s-a afirmat prin literatură.”⁶ Într-adevăr, „literatura nu a fost la sămănătorism o expresie a doctrinei, ci doctrina a apărut ca expresie a unei literaturi care, ca ideatie, exista de multă vreme. Încă de pe vremea «Daciei literare»”⁷ – spune același istoric literar. Astfel, „sub raport literar sămănătorismul e, în bună măsură, expresia unei desconsiderări (sau eludări) a esteticului, marcând în istoria literaturii *un moment regresiv ... sub raport cultural și chiar social-politic*”⁸ – consideră el. A fost o epocă în care au apărut probleme ce țineau de însăși „desăvârșirea a două procese esențiale pentru evoluția României moderne, unificarea politică a țării și desăvârșirea revoluției burghezo-democratice prin reforma agrară și votul universal. Condițiile temporale fac din sămănătorism expresia în care „problematica națională și cea rurală domină totul.”⁹ Aceste două mari chestiuni constituind „substanța ideatică a întregului curent.”¹⁰ Z. Ornea este de părere că „mișcarea sămănătoristă s-a putut impune și a putut cuceri adeziuni pentru că a fost expresia acestei atmosfere spirituale, pentru că a exprimat, a explicat și a dat formă unor speranțe aproape unanime. Scrierile sale reprezentative, indiferent dacă au fost literare sau patetice articole

---

⁴ Z. Ornea, *Sămănătorismul*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 1971, p. 11.

⁵ *Ibidem*, p. 11.

⁶ *Ibidem*, p. 11.

⁷ *Ibidem*, p. 11.

⁸ *Ibidem*, p. 12.

⁹ *Ibidem*, p. 13.

¹⁰ *Ibidem*, p. 12.

programatice, sunt – cum s-a spus – un receptacul de speranțe și iluzii. Adesea strâmbe și diletante. Dar, *așa cum au fost, au dat sens vieții unor creatori și au însuflețit mii de conștiințe care sperau și ele, recunoscându-și năzuințele în aceste pagini.*” (s.n.)¹¹

De cealaltă parte, ripostele lui E. Lovinescu sunt replici binevenite, argumentate în texte precum: *Guerila d-lui Iorga, Temperamentul autoritar și intolerant, Ciocoismul ori Sinteza poeziei moderniste și tradiționale. Tudor Arghezi*, ce se regăsesc în volumele *Pași pe nisip, Critice sau Istoria literaturii române contemporane (1900-1937)*, etc. Descoperim în ele un polemist remarcabil care se rostește cu vocație și spirit polemic.

Cel de-al doilea subcapitol vizează disputa de idei cu G. Ibrăileanu și cuprinde următoarele secțiuni: *G. Ibrăileanu și E. Lovinescu – traiectoria de la colaborare la adversitate; Atitudinea combativă a lui G. Ibrăileanu față de opera critică a lui E. Lovinescu; Reacțiile lui E. Lovinescu la corpul de incriminări construit de G. Ibrăileanu și o altă parte cuprinde Note despre finalul polemicii cu G. Ibrăileanu – detașări de idei pe tema editării poeziilor lui Mihai Eminescu.* În finalul secțiunii am supus atenției cititorilor epistolele trimise de critic lui G. Ibrăileanu, care oglindesc detalii inedite privind relația de început bazată pe amicitie, încredere și colaborare dintre cei doi literați. Ultima parte a capitolului am dedicat-o disputei literare cu M. Dragomirescu. Privitor la această confruntare de idei am prezentat în cadrul unui demers analitic interpretativ *Luările de poziție ale lui M. Dragomirescu din „Convorbiri critice” și „Falanga literară și artistică,”* două dintre publicațiile care i-au stat la îndemână pentru a susține ideile sale. Trecând de cealaltă parte a baricadei, am făcut cunoscute intervențiile lui E. Lovinescu publicate în revista „Sburătorul” și adunate mai apoi în primul său volum de *Critice*, dintre care amintim: *Ierarhizare!..., Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Misticism, „Falanga,” Mihalache, Estetica integrală, Școala nouă și altele.* Ca o concluzie a acestui capitol putem afirma că disputele literare purtate cu aceste personalități din spațiul cultural românesc interbelic au avut drept cauză afirmarea unor puncte de vedere diferențiate ale acestor ideologi în ceea ce privesc direcțiile de evoluție ale literaturii române, diferențe puse în evidență de curentele tradiționaliste de la început de veac (sămănătorism, poporanism, tradiționalism) și curentele moderniste pe de altă parte. E. Lovinescu este, așadar, un *homo novus*, vine în critica românească la început de secol XX când critica era dominată de trei mai curente: junimism, sămănătorism și poporanism. Criticul de direcție se îndepărtează de acel drum tradițional al literaturii, considerând că maioreșcianismul și

---

¹¹Z. Ornea, *Sămănătorismul, ed. cit.*, p. 13.

iorghismul constituie orientări depășite, el operând, prin urmare, cu concepte noi de valorificare literară precum: modernism, sincronism, simbolism, citadinism, poezia subiectivă și romanul obiectiv, fapt care duce la aceste dispute literare. Delimitarea lui de curentele tradiționaliste, despărțirea de trecut constituie începutul unei polemici de idei care va continua pe tot parcursul interbelicului. Combatanții din perioada interbelică nu vin pe un teren vid, ci dimpotrivă, pe un teren ce a fost străbătut de alții înainte, dacă este să ne gândim la cei doi mari polemiciști: T. Maiorescu și C-tin Dobrogeanu-Gherea. Amplificând confruntarea de opinii, generația lui E. Lovinescu a păstrat această tradiție socotind-o absolut necesară pentru mersul culturii. Polemica este arma sa, prin ea E. Lovinescu a încercat să-și afirme modernismul, însă nu toate acestea intră în zona declarată a polemicii, unele fiind simple puneri la punct.

Capitolul IV poartă titlul: *Noua față a polemicii lovinesciene: figurina*. E. Lovinescu subliniază importanța acestui tip de portretistică în termenii următori: „Cum prin jocul celor două operații, de simplificare și de amplificare, în nimic nu era în stare să se valorifice mai mult impresionismul decât în portretistică, evoluția spre acest gen literar, în seria «figurinelor», nu putea fi decât firească.”¹² În această parte a tezei am ales câteva texte model de articulare a ideilor sale critice, două intitulate *M. Dragomirescu. Autoportret; Figurine: M. Dragomirescu, critic*, și unul în care este evocat *Radu Cosmin*, „geniul banalității.” Acestea sunt socotite modele de scriitură polemică. Aici stilul este serios iar tonul este dur, acuzator și ironia mușcătoare. Z. Ornea, în studiul său: *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea* descrie astfel figurinele: „luări de atitudine de mare ecou în disputele vremii.”¹³ Arta figurinei se împletește armonios cu principiile de ordin artistic din sfera literaturii. Figurina este, așadar, un detaliat „studiu caracteriologic,” un portret - model de a distruge la E. Lovinescu.

Capitolul V, cel care încheie lucrarea noastră intitulat: *Repere ale discursului polemic lovinescian. Puneri la punct. Victimele ironiei: Dumitru Caracostea, Alexe Procopovici*, face cunoscute luările de atitudine în cazul lui Dumitru Caracostea și Alexe Procopovici. Disputa literară cu Dumitru Caracostea am ales să o înfățișăm datorită faptului că prin ea, polemica lovinesciană explicitează, intră într-o nouă fază atitudinală, întrucât obiectul de bază al acestei polemice îl constituie valorificarea critică a imaginii eminesciene în epocă (E. Lovinescu scrie romane, D. Caracostea se ocupă de M. Eminescu, emite reflecții critice în marginea operei

---

¹² E. Lovinescu, *Memorii*. Texte alese și postfață de Nicolae Balotă, București, Editura Minerva, 1976, p. 122.

¹³ Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, ed. cit., p. 195.

eminesciene). Subdiviziunile sunt acestea: *Articolele polemice ale lui E. Lovinescu* dintre care evidențiem: *Sărmanul Eminescu*, apare în „Sburătorul,” 1926; *D. Caracostea și sinteza de mâine*, în „Sburătorul,” 1927; *Iarăși D. Caracostea*, „Sburătorul,” 1927. Toate acestea formează un întreg arsenal și țintesc diminuarea valorii adversarului său. Asistăm la o desfășurare de forțe în care argumentele pertinente, ironia caustică, falsul elogi, apelul la retorsiune și decontextualizare, fac ținta neputincioasă. Atacarea victimei se face cu propriile arme, prin sesizarea inconsecvențelor, contradicțiilor și inadvertențelor de limbaj. Aici, citarea din textele preopinentului devine un instrument polemic, o strategie de a-și învinge victima. *Ripostele lui D. Caracostea în broșura - Un mare critic român modernist – Domnul Eugeniu Lovinescu (1927)*, este denumirea celui de-al doilea subcapitol în care sunt aduse în discuție titluri ca: *Modernism „in extremis,”* și „*D. Lovinescu nu se revizuieste*” – *Sburături autorevizuite*.

Cum arta are „întotdeauna dreptate, victimele sale riscă să aibă durata trofeelor,”¹⁴ și astfel polemicile lui E. Lovinescu fiind considerate de către G. Călinescu drept „valori sigure, inegalate ale expresivității limbii românești.”¹⁵ D. Caracostea se încadrează în categoria polemiștilor de cuvinte care prin textele sale vizează diminuarea valorii preopinentului printr-o atitudine care respinge principiile morale. În schimb, E. Lovinescu promovează polemica de idei în care stilul este unul obiectiv, detașat, lucid, calm, cumpătat în judecata faptelor de literatură, rostindu-se cu spirit polemic, totul într-o atitudine profesională și morală. Deși, D. Caracostea i-a imputat, pe nedrept, faptul că i-ar lipsi „conștiința profesională” în materie de judecată critică. Tot în acest capitol am rezervat pagini interpretării textelor caracterologice împotriva filologului Alexe Procopovici, o altă victimă a ironiei polemistului. Textele alese spre analiză sunt: *Procopovici sau meritul de a nu fi scris nimic...*, apărut în „Sburătorul” din 14 iunie 1919, considerat, pe drept cuvânt, de către E. Simion „o capodoperă a spiritului polemic lovinescian,”¹⁶ „*Omul care n-a scris nimic...*” *scrie!* (cu apariție în „Sburătorul,” 1927) și *Alexe Procopovici sau omul care se răzbună*, (*Critice*, I, 1927).

Sursele documentare esențiale în demersul nostru sunt articolele polemice din revista „Sburătorul,” cât și interesantele *Agende literare* de la „Sburătorul,” completate de *Notele* întocmite de Gabriela Omăt, Al. George și Margareta Feraru, care servesc ca izvor cu vădită

---

¹⁴ G. Călinescu, *E. Lovinescu*, în „Viața românească”, an XXXIX, nr. 10, octombrie 1937 *apud* Gheorghe Gheorghiuță, *Sburătorul. Revista și cenaclul*, ed. cit., p. 304.

¹⁵ *Ibidem*, p. 304.

¹⁶ Eugen Simion, *E. Lovinescu - scepticul mântuit*, ed. cit., p. 617.

valoare documentară prin prisma faptului că oferă informații prețioase privind parcursul polemic al lui E. Lovinescu. Avem apoi volumele de autor: *Critice, Pași pe nisip, Memorii, Istoria civilizației române moderne, Istoria literaturii române contemporane, Istoria literaturii române contemporane (1900-1937)*, dar și broșura polemică a lui Dumitru Caracostea - *Un mare critic român modernist – Domnul Eugeniu Lovinescu* (1927). Am utilizat de asemenea scrieri ca *Știința literaturii* a lui M. Dragomirescu, împreună cu foiletoanele sale din „Convorbiri critice” și „Falanga literară și artistică”; articolele lui Nicolae Iorga din „Cuget clar” și textele din cartea *O luptă literară; Cronicile* lui G. Ibrăileanu din „Viața românească,” recenzia lui Alexe Procopovici din „Dacoromania” și altele. Pentru consolidarea bazei teoretice am apelat la volumele consacrate problematicii literare, cu trimitere specială la disputele literare, dintre care putem invoca, aminti, cartea lui Cornel Munteanu – *Pamfletul ca discurs literar*, cea a lui George Nițu – *Pamfletul în literatura română*, cea a lui Eugen Simion - *E. Lovinescu Scepticul mântuit*, cea a lui Florin Mihăilescu – *E. Lovinescu și antinomiile criticii* și Alexandru George - *În jurul lui E. Lovinescu*.

Disputele literare purtate de E. Lovinescu cu o serie de preopinenți ai săi aparținând literaturii interbelice „merită să fie rememorate, deoarece se adaugă altor câteva consemnate în istoria literară, în care sunt implicați scriitori provocați sau participanți la dueluri, în diferite momente ale carierei lor.”¹⁷

Referitor la neobișnuita înzestrare pentru disputa de idei a lui E. Lovinescu, invocăm cele spuse de E. Simion în cartea sa pe care i-o consacră: „Lovinescu este, indiscutabil, un mare polemist, și chiar și cei ce ridică semne de întrebare în fața criticii lui, îi recunosc talentul de a nega. G. Călinescu nu ezită a pune, în această privință, pe E. Lovinescu lângă T. Maiorescu, creatorul polemicii de idei la noi, remarcând – ca și la acesta din urmă - «voluptatea silogismului corect și o acerbă urmărire a deducțiilor false».”¹⁸ Această calitate se justifică probabil și prin spiritul său permanent ancorat la realitățile vieții literare, simțind pulsul ei și așteptând cu ardoare vești literare de la cei ce-i treceau pragul, o curiozitate vie îl ținea în permanență la curent cu pulsul vieții. Era „lacom de cancanuri, de anecdote, de micile scandaluri

---

¹⁷ Mircea Popa, *Ultima polemică a lui E. Lovinescu*, în „Pro Saeculum”, an. XIV, nr. 3-4, 15 aprilie 2015, p. 49.

¹⁸ G. Călinescu, *Masca Apoloniană a lui E. Lovinescu*, în „Vremea”, an. IV, nr. 166, 8 februarie 1931 *apud* E. Simion, *E. Lovinescu – scepticul mântuit*, București, Editura Cartea Românească, 1971, p. 605.

ale literaturii. Totul îl interesa în cel mai înalt grad, îi smulgea exclamații de mirare prefăcută...”¹⁹

G. Călinescu surprinde bine tehnica de a polemiza la E. Lovinescu: „falsa ceremonie de politeță, descărcătura de citate famante combinată cu o ironie strivitoare, ploaia de săgeți înveninate dintr-o singură salvă și încheierea luptei cu mișcarea militară de la început întoarsă, masarea trupelor într-un singur punct slab apăsător până la plesnire fac pozițiile adversarilor intenabile și aruncă asupra lor un oprobriu injust dat cu atât mai definitiv cu cât polemica se situează la rang de artă.”²⁰

Pentru E. Lovinescu este cert că polemica e un mod de viață tot atât de important precum actul critic în sine, în fond, polemica fiind un act critic de valorizare. Prin larga apertură de procedee și tehnici care o compun ea este ridicată la nivel de artă, devenind literatură. Lectura acestora îl face pe G. Călinescu să decreteze: „Geniul prin care, după 1919, s-a revelat personalitatea lui E. Lovinescu este polemica.”²¹ Calitatea polemistului este comparată de G. Călinescu cu rafinamentul delicat al unui bibelou: „bibeloul grecesc care presupune o risipire mare de materiale până ce norocul scoate câteva piese de neuitat. Dar acest noroc, ce implică talentul, nu-l are oricine. Aici nu intră în discuție dreptatea, ci numai justețea formală a polemicii în sine.”²²

În concluzie, am plecat de la ideea că E. Lovinescu prin calitatea sa de reprezentant al modernității, al luptei pentru modernitate în literatura română, prin cele două instrumente de care a beneficiat, cenaclul și revista ca atare, a reprezentat un punct de reper foarte important în literatura interbelică. Ideile și atitudinea lui au fost susținute public de-a lungul cel puțin a două decenii de viață literară prin poziții și puncte de vedere tranșante care au dus nu de puține ori la polemici. Am considerat că studierea și punerea lor în dezbatere constituie un real câștig pentru istoria și critica literară românească, întrucât ele nu au fost niciodată abordate la nivel exhaustiv.

Noi am încercat prin lucrarea de față să reliefăm toate aceste puncte de vedere, dispute, pledoarii pentru înnoire, realizând un parcurs sistematic și amănunțit al acestor ieșiri publice.

Am trecut în revistă curentele literare românești la început de secol XX, am prezentat aspecte privind definirea polemicii și a pamfletului, după care am urmărit cu atenție polemicile

---

¹⁹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ed. cit., p. 798.

²⁰ *Ibidem*, p. 805.

²¹ *Ibidem*, p. 803.

²² *Ibidem*, p. 803.

cu adversari din tabere diferite, disocierile dintre „impresioniști” și „dogmatici”: Nicolae Iorga, Mihail Dragomirescu sau Garabet Ibrăileanu. Am ilustrat noua față a polemicii lovinesciene: „figurina,” prin câteva studii de caz și am prezentat noi reperele discursului polemic lovinescian, punerile la punct, victimele ironiei: Dumitru Caracostea și Alexe Procopovici. Polemica este arma sa în aceste confruntări de idei, prin ea E. Lovinescu a încercat să-și afirme ideile critice. E. Lovinescu „a luptat pentru a schimba statutul disciplinei sale, - și a reușit – i-a lărgit mult perspectivele și i-a dat adevăratul sens corespunzător unei literaturi diversificate, libere, foarte dinamice în dezvoltarea ei greu previzibilă. El a obligat critica să răspundă noilor cerințe (rămase veșnic actuale) și a încercat el însuși să răspundă unor necesități ce lui i s-au impus, dar în fața cărora alții au abdicat (Titu Maiorescu) sau nu au avut atitudinea corespunzătoare (Nicolae Iorga, Mihail Dragomirescu, Garabet Ibrăileanu)”²³ – este de părere Al. George.

Corpus-ul de texte alese pentru studiul artei de a polemiza la E. Lovinescu sunt pilduitoare, reprezentative pentru schimburile polemice din interbelic, cele care au ca punct de plecare de diferențele de viziune critică expuse într-un interbelic al instabilității, în care mișcările și curentele coexistau: neojunimismul, sămănătorismul, poporanismul pe de-o parte, simbolismul și modernismul, de cealaltă parte. În analiza critică proprie, și pentru edificarea cititorului, de fiecare dată când a fost nevoie, am recurs, fără rezerve ori parcimonie, la citarea din textele izvor, dând glas autorului care să răzbată din paginile lucrării, acum la 135 de ani de la nașterea sa. Am acordat aceeași atenție în interpretarea și analiza textelor, chiar dacă aparțineau lui E. Lovinescu sau detractorilor săi. Fie că este vorba de sămănătorismul iorghist, curentul cu cea mai mare forță la început de secol XX, de poporanism, o mișcare cu sursă în sămănătorism, simbolismul macedonskian sau curentul modernist, promotorii acestora au încercat ca prin programul stabilit, să promoveze un anumit tip de scriitură care să rezulte din urmarea unor principii, fiecare contribuind benefic, într-o măsură mai mică sau mai mare, la mersul culturii românești. Dintre toate, modernismul a fost sinonim cu înnoirea și a avut rolul cel mai important.

E. Lovinescu a polemizat cu toate aceste personalități ale lumii literare interbelice, dând dovadă de pricepere în mânăuirea floretei ironiei, sarcasmului, dar și de luciditate, calm și stăpânire de sine, rar întâlnite la un autor de texte polemice. Prin toate ieșirile sale publice s-a dovedit a fi un polemist de vocație, înșiruirea clară a argumentelor, negația polemică, sesizarea inconsecvențelor și contradicțiilor în limbajul adversarului sunt doar câteva din elementele

---

²³ Al. George, Răspuns la *Ancheta revistei*, în „Caiete critice,” nr. 10-12 (71-73), 1993, p. 27.

tehnicii de a polemiza lovinesciene care arată acest fapt. Am descoperit un combatant redutabil care s-a antrenat de-a lungul existenței sale în numeroase dispute pe teme literare, ieșind, cum am afirmat anterior, de cele mai multe ori triumfător. Tehnica de polemiza a lui nu exclude ironia fină ori caustică, sarcasmul sau ironia denigratoare, umorul, elogiul fals, reliefaarea inadvertențelor, contradicțiilor de limbaj și apoi folosirea lor ca laitmotiv, citatul descalficant, retorsiunea, demonstrarea punctuală, ironizarea metodelor critice/de analiză prin reducere la absurd, negația polemică, decontextualizarea, apelul la relatările factologice, studiile caracterologice, figurina ca model de a distruge, argumentul pertinent, luciditate, calm și seninătate. E. Lovinescu urmărește, astfel, atacarea adversarului cu propriile arme. Texte polemice ale neobositului om de cultură sunt de factură delectabilă pentru publicul cititor, emanând, pe alocuri, o doză de umor. Judecata critică a lui E. Lovinescu este una obiectivă, matură, fiind sprijinită la fiecare pas de proba documentară, de discernământ critic, ținută demnă și justetea aprecierilor critice. Lupta sa pentru promovarea modernismului pornește încă din 1904 prin foiletoanele din „Epoca” pe care le va aduna în cele două volume din *Pași pe nisip* (1906) luând forma unei prime reacții antisămănătoriste. „De formație maioresciană, critica lui E. Lovinescu lupta chiar de la început pentru autonomia esteticului și deci împotriva confuziunii lui cu eticul și etnicul”²⁴- ne spune chiar E. Lovinescu. Luând forma unei lupte pe tărâm literar, polemica implică un consum interior, energii sufletești, un interes constant spre găsirea celor mai pertinente argumente, respectiv contra-argumente, de ambele părți ale baricadei, a opinentului, dar și de cealaltă parte a preopinentului.

Lucrarea noastră, deci, e o oglindă exactă a acestui parcurs lovinescian pentru modernizare și înnoire.

Modelul lovinescian este unul actual, consideră E. Simion, Al. George și alți exegeți ai operei sale. E. Lovinescu a fost „un mare creator în sfera criticii literare, un spirit modern cu un temperament echilibrat, un mare patriot în singurul mod în care se poate manifesta patriotismul când este vorba de literatură: descoperind, impunând și apărând valorile spiritualității naționale, un spirit tolerant, pentru că numai toleranța poate construi ceva în domeniul fragil al creației, un om, în fine, care a văzut bine și a judecat drept, iarăși într-un domeniu (arta) în care imposturile sunt îndrăznețe și vanitățile sunt mereu inflamate și

---

²⁴ E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, ed. cit., p. 45.

intolerante...”²⁵ – susține criticul literar E. Simion într-un articol din numărul omagial al „Caietelor critice” închinat cărturarului aflat permanent în slujba culturii. Totodată, și criticul literar Mircea Popa remarca prezența lui E. Lovinescu în câmpul confruntărilor de opinii din interbelic: „ca orice mare critic, E. Lovinescu a purtat la viața lui numeroase polemici. Un critic nici nu se poate impune în conștiința publică, nu poate să-și creeze acea vizibilitate care să devină prestanță, dacă nu a doborât câțiva confrăți, n-a dărâmat câțiva idoli, n-a respins câteva idei.”²⁶ În calitatea sa de „promotor al modernismului, «spiritus rector» al «Sburătorului», conducător de cenaclu și dătător de direcție, Lovinescu a fost și el ținta a numeroase contestări, ironii, atacuri, dar și el și-a încrucișat floreta cu numeroși confrăți, șefi de direcții și nu o dată a ieșit biruitor.”²⁷

La capătul acestui excurs, conchidem prin menționarea aserțiunii lui Ion Vlad din volumul său *Lecturi constructive* care, vorbind despre modelul oferit de critic, nota: „lecția exemplară – a lui E. Lovinescu - merită atenția noastră, azi, pentru că invită la probitate intelectuală, la demnitate și cinste și pentru că profesează polemica nu din pasiune «sportivă», nu pentru a dărâma cu venin și acreală, ci pentru a **afirma!** Iar a **afirma** ni se pare că înseamnă să știi să alegi și să argumentezi cu propria ta ființă și cu argumentele intelectuale ale cercetării.”²⁸

---

²⁵ E. Simion, *Dedicăm acest nr. lui E. Lovinescu...*, în „Caiete critice,” nr. 10-12 (71-73), 1993, p. 26.

²⁶ E. Lovinescu, *Scrieri*, 8, T. *Maioreescu și posteritatea lui critică*, ed. cit., p. 49.

²⁷ Mircea Popa, *Ultima polemică a lui E. Lovinescu*, în „Pro Saeculum”, an. XIV, nr. 3-4, 15 aprilie 2015, p. 49.

²⁸ Ion Vlad, *Lecturi constructive*, ed. cit., p. 47.

BIBLIOGRAFIE

A. BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

1. OPERA LOVINESCIANĂ

a. ÎN VOLUME:

1. **LOVINESCU, E.**, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. I-II. Ediție îngrijită de Eugen Simion, București, Editura Minerva, 1973
2. *Istoria literaturii române contemporane (1900-1937)*. Postfață de Eugen Simion, București, Editura Minerva, 1989
3. *Istoria civilizației române moderne*. Ediție, studiu introductiv și note de Z. Ornea, București, Editura Științifică, 1972
4. *Critice*. Vol. I, II, III, Ediție de Eugen Simion, Antologie și Repere istorico-literare realizate în redacție de Mihai Dascăl, București, Ed. Minerva, 1982
5. *Pași pe nisip. Opere*. Vol. I. Ediție îngrijită de Maria Simionescu și Alexandru George. Studiu introductiv și note de Alexandru George, București, Editura Minerva, 1982
6. *Scrieri*. Vol. 8. *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*. Ediție și postfață de Eugen Simion, București, Editura Minerva, 1980
7. *Revizui*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Simuț, Cuvânt înainte de Mircea Martin, București, Editura Paralela 45, 2003
8. *Memorii*. Texte alese și postfață de Nicolae Balotă, București, Editura Minerva, 1976
9. *Memorii. Portrete și scene din viața literară*. Vol. III, București, Editura Adevărul, 1937
10. *Aqua forte*, București, Editura Contemporană, 1941
11. „*Sburătorul*.” *Agende literare*. Ediție de Monica Lovinescu și ~; prefață și note de Alexandru George, vol. I, București, Editura Minerva, 1993; vol. II, ediție de Monica Lovinescu și ~, note de Alexandru George și ~, București, Editura Minerva, 1996; vol. III, ediție de Monica Lovinescu și ~, note de Alexandru George, Margareta Feraru și ~, București, Editura Minerva, 1999; vol. IV, ediție de Monica Lovinescu și ~, note de Alexandru George, Margareta Feraru și ~, București, Editura Minerva, 2000 –; vol. V, ediție de Monica Lovinescu și ~, note de Alexandru George, Margareta Feraru și ~, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă,

2001; vol. VI, ediție de Monica Lovinescu și ~, note de Alexandru George, Margareta Feraru și ~, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2002 .

12. *Corespondență cu Mihail Dragomirescu și Elena Farago*. Ediție îngrijită de C. D. Papastate, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1976
13. *Confesiunile unui critic*. Antologie și studiu introductiv de Ion Simuț, București, Editura Institutul Cultural Român, 2006
14. *Scrisori și documente*. Ediție îngrijită, prefață, note și indice de Nicolae Scurtu, București, Editura Minerva, 1981

b. **ÎN PERIODICE:**

1. ****Cercul Sburătorului (Câmpineanu 40)*, în „Sburătorul”, nr. 2, aprilie 1925
2. LOVINESCU, E., *În jurul impresionismului în critică*, I, în „Convorbiri critice”, an. III, nr. 6. 25 iunie 1909
3. *Impresionismul în critică*, în „Convorbiri critice, An. III, nr. 6, 25 iunie 1909
4. *Mihalache*, în „Sburătorul”, anul IV, nr. 3, Serie nouă, mai 1926
5. *În jurul Istoriei literaturii române contemporane*, în „Sburătorul”, anul 4 , Serie nouă, nr. 8, Februarie 1927
6. *Iar specificul*, în „Sburătorul”, an. IV, nr. 7, ianuarie 1927
7. „*Curentul... Lovinescu*”, în „Sburătorul”, anul IV, nr. 4, Serie nouă, iunie 1926
8. *Cei ce vin...*, în „Sburătorul literar”, an. I, nr. 3, 3 mai 1919
9. *Estetica integrală*, în „Sburătorul”, an IV, nr. 5, noiembrie 1926
10. *Condițiile actuale ale literaturii române*, în „Sburătorul”, An. IV, nr. 4, iunie 1926
11. *Sburătorul*, în „Sburătorul”, an. IV, nr. 1, martie 1926
12. *Ierarhizare!...*, în „Sburătorul”, An. IV, nr. 4, iunie 1926
13. *Falanga...*, în „Sburătorul”, anul IV, nr. 5, noiembrie 1926
14. *Locul crimei*, în „Sburătorul”, an. IV, decembrie 1926, nr 6
15. *Istoria literaturii române contemporane*, în „Sburătorul”, nr. 4, iunie 1926
16. *...Iar Lovinescu se revizuieste!...*”, în „Sburătorul”, an. IV, nr. 9, martie 1927
17. *În jurul Istoriei literaturii române contemporane*, în „Sburătorul”, anul 4, Serie nouă, nr. 8, Februarie 1927

18. *În jurul Istoriei literaturii române contemporane*, în „Sburătorul”, an. IV, nr. 8, februarie 1927, p. 105.
19. *Ion Minulescu (IV)*, în „Sburătorul literar”, an. I, nr. 13, 10 decembrie 1921
20. *D. Caracostea și... sinteza de mâine*, în „Sburătorul”, an. IV, nr. 9, martie 1927
21. *Iarăși D. Caracostea*, în „Sburătorul”, an. IV, nr. 9, martie 1927
22. *Lipsa de olfactivitate morală în literatură*, în „Sburătorul”, an. I, nr. 8, 7 iunie 1919
23. *„Omul care n-a scris nimic”.. scrie!”*, în „Sburătorul,” an. IV, nr. 9, martie 1927
24. *Procopovici sau meritul de a nu fi scris nimic...*, în „Sburătorul”, an. I, nr. 9, 14 iunie 1919

2. DICȚIONARE

1. ****Dicționarul general al literaturii române*, vol. I [A-B], vol. II [C-D], vol. III [E-K], vol. IV [L-O], vol. V [P-R], vol. VI [S-T], vol. VII [Ț-Z], I-VII, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004, 2004, 2005, 2005, 2006, 2007, 2009
2. **BALACCIU, JANA; CHIRIACESCU, RODICA**, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, Editura Albatros, 1978
3. **CIORĂNESCU, ALEXANDRU**, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum IO , 2009
4. **GHINOIU, ION**, *Dicționar – Mitologie română*. Ediția a II-a revizuită, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2013
5. **HANGIU, ION**, *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978
6. **GEORGE LĂZĂRESCU**, *Dicționar de mitologie*, București, casa Editorială Odeon, 1992
7. **SASU, AUREL (coord.)**, *Dicționarul scriitorilor români*, Vol. I-IV, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995-2002

3. BIBLIOGRAFII

1. ****Publicațiile periodice românești (Ziare, gazete, reviste). 1919-1924*, Tom. III, Descriere bibliografică de Ileana Stanca Desa (coord.). Postfață de Gabriel Ștrempel, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987

4. ISTORII LITERARE

1. *** *Istoria literaturii române. Studii*, București, Editura Academiei, 1979
2. **BARBU, EUGEN**, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Eminescu, 1975
3. **CĂLINESCU, G.**, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a, revizuită și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1982
4. **IORGA, N.**, *Istoria literaturii românești*, Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și larg întregită, București, Editura librăriei Pavel Suru, 1925; Vol. II. Ediția a II-a, revăzută și larg întregită, București, Editura librăriei Pavel Suru, 1926; Vol. III. Ediția a II-a, revăzută și larg întregită, București, Editura librăriei Pavel Suru, 1933
5. **MANOLESCU, NICOLAE**, *Istoria critică a literaturii române. Cinci secole de literatură*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008

5. REFERINȚE CRITICE

a. ÎN VOLUME:

1. *** *Atitudini și polemici în presa literară interbelică – Studii și antologie*, Tipografia Universității București, București, 1984
2. *** *Din presa literară românească (1900-1918)*. Ediție îngrijită și prefațată de D. Murărașu, București, Editura Albatros, 1970
3. *** *E. Lovinescu interpretat de...*, București, Editura Eminescu, 1973
4. *** *Scrisori către Camil Baltazar*, București, Editura Pentru Literatură, 1965
5. **ADERCA, FELIX**, *Contribuții critice*, vol. 1, Ediție, prefață și note de Margareta Feraru, București, Editura Minerva, 1983
6. **ADERCA, FELIX**, *Mărturia unei generații*, Prefață și note de Henri Zalis, București, Editura, Hasefer, 2003
7. **ANGENOT, MARC**, *La parole pamphletaire. Les typologies des discours modernes*, Payot, Paris, 1982
8. **ANONYMUS NOTARIUS, ȘERBAN CIOCULESCU, POMPILIU CONSTANTINESCU, PERPESSICIUS, VLADIMIR STREINU, TUDOR VIANU**, *E. Lovinescu*, București, Editura Vremea, 1942

9. **ARGHEZI, TUDOR**, *Ars poetica*. Prefață de Ilie Guțan, Cluj, Editura Dacia, 1974
10. **ARGHEZI, TUDOR**, *Pamflete*. Antologie, postfață și bibliografie de Mariana Ionescu, București, Editura Minerva, 1979
11. **BRAGA, MIRCEA**, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979
12. **BRAGA, MIRCEA**, *Sincronism și tradiție*, Cluj, Editura Dacia, 1972
13. **BARBU, ION**, *Pagini de proză*. Ediție, studiu introductiv și note de Dinu Pillat, București, Editura pentru Literatură, 1968
14. **BĂLU, ION**, *Viața lui Lucian Blaga*, București, Editura Libra, 1995, 1996
15. **BARBU, ION**, *Pagini de proză*, Ediție de Dinu Pillat, București, Editura pentru Literatură, 1968
16. **BÂRNA, VLAICU**, *Între Capșa și Corso*. Note de Nicolae Bârna, București, Editura Polirom, 2014
17. **BOLDEA, IULIAN**, *Teme și variațiuni*, București, Editura EuroPress, 2008
18. **BOT, IOANA, D.** *Caracostea – teoretician și critic literar*, București, Ed. Minerva, 1999
19. **BREBAN, NICOLAE**, *Stricte amintiri literare*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001
20. **CARACOSTEA, DUMITRU**, *Arta cuvântului la Eminescu*. Ediție îngrijită, note, addendă bibliografică și indice de nume de Nina Apetroaie, Iași, Editura Junimea, 1980
21. **CARACOSTEA, DUMITRU**, *Un mare critic român modernist – Domnul Eugeniu Lovinescu*, București, Editura Cartea Românească, 1927
22. **CARACOSTEA, DUMITRU**, *Critice literare*. Vol. I, II, București, Colecția "Scriitori români contemporani, Editura Fundația Regală pentru Literatură și artă, 1943
23. **COURIER, PAUL, LOUIS**, *Pamflete*. Prefață și traducere de F. Brunea-Fox, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1960
24. **CĂLINESCU, GEORGE**, *Însemnări și polemici*. Antologie de Andrei Rusu. Postfață și bibliografie de Mircea Scarlat, București, Editura Minerva, 1988
25. **CĂLIN, LIVIU**, *Portrete și opinii literare*, București, Editura Albatros, 1972
26. **CHENDI, ILARIE**, *Schițe de critică literară*, București, Editura Cultura Națională, 1924
27. **COCEA, N. D.**, *Pamflete*, Ediție îngrijită și prefațată de Eugen Campus, Cluj-Napoca, Editura de Stat pentru Literatură și artă, 1956
28. **DIMISIANU, GABRIEL**, *Opinii literare*, București, Editura Cartea Românească, 1978
29. **DRAGOMIRESCU, MIHAIL**, *Știința literaturii*, București, Editura Institutului de Literatură, 1926

30. **EFTIMIU, VICTOR**, *Amintiri și polemici*, București, Editura Cultura Românească, 1942
31. **ENE, VIRGILIU, N. D Cocea**, București, Editura Tineretului, 1966
32. **FRUMUȘANI, DANIELA-ROVENȚA**, *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, București, Editura Tritonic, 2005
33. **FOUNTANIER, PIERRE**, *Figurile limbajului*. Traducere, prefață și note de Antonia Constantinescu, București, Editura Univers, 1977
34. **GALACTION, GALA**, *Opinii literare*. Ediție de Gheorghe Cunescu, București, Editura Minerva, 1979
35. **GARABET IBRĂILEANU**, *Spiritul critic în cultura românească*, București, Editura Litera Internațional, 2011
36. **GEORGE, ALEXANDRU**, *În jurul lui E. Lovinescu*, București, Editura cartea Românească, 1975
37. **GHEORGHITĂ, GHEORGHE**, „*Sburătorul*,” revista și *cenacul*, București, Editura Minerva, 1976
38. **GOIA, VISTIAN**, *Polemica între vocație și diletantism*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2014
39. **GRIGURCU, GHEORGHE**, *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori*, Postfață de Monica Lovinescu, București, Editura Jurnalul literar, Colecția ”Critica”, 1997
40. **HOGEA, VLAD**, *Antologia pamfletului românesc*, Vol. I-II, București, Editura Samizdat, 2005
41. **IONESCU, CONSTANT**, *Camil Petrescu. Amintiri și comentarii*, București, Editura pentru Literatură, 1968
42. **IONESCU, EUGEN**, *Nu*, București, Editura Humanitas, 1991
43. **IORGA, NICOLAE**, *O luptă literară*, I-II. Ediție de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv, note și comentarii de Valeriu Râpeanu, București, Editura Minerva, 1979
44. **LOVINESCU, MONICA**, *Jurnal inedit (2001-2002)*, București, Ed. Humanitas, 2014
45. **MANOLESCU, NICOLAE**, *Contradicția lui Maiorescu*, București, Editura Cartea Românească, 1970
46. **MĂNUCĂ, DAN**, *Introducere în opera lui I. Al. Brătescu-Voinești*, București, Editura Minerva, 1997

47. MIHĂILSCU, FLORIN, *Introducere în opera lui Mihai Ralea*, București, Ed. Minerva, 1997
48. MIHĂILESCU, FLORIN, *E. Lovinescu și antinomiile criticii*, București, Editura Minerva, Colecția Universitas, 1972
49. MIHĂILESCU, FLORIN, *Conceptul de critică literară în România*, București, Editura Minerva, 1976
50. MIHĂILESCU, FLORIN, *Critice și metacritice*, București, Editura Viața Românească, 1999
51. MIHĂILESCU, FLORIN, *E. Lovinescu și antinomiile criticii*, București, Editura Minerva, 1972
52. MICU, DUMITRU, *Modernismul românesc*, vol. I-II, București, Editura Minerva, 1984
53. MUNTEANU, CORNEL, *Pamfletul ca discurs literar*, București, Editura Minerva, 1999
54. NETEA, VASILE, *Interviuri literare*, București, Editura Minerva, 1972
55. NICOLESCU, G. C., *Ideologia literară poporanistă. Contribuțiunea lui G. Ibrăileanu*, București, Editura Institutului de Istorie Literară și Folclor, 1937
56. NIȚU, GEORGE, *Pamfletul în literatura română*, Timișoara, Editura de Vest, 1994
57. NUȚĂ, ION, *Amintiri și evocări despre E. Lovinescu*. Ediție îngrijită, prefață, tabel cronologic, indice și bibliografie de Ion Nuță, Iași, Editura Junimea, 1981
58. NEGOIȚESCU, I., *E. Lovinescu*, București, Editura Albatros, 1970
59. OMĂT, GABRIELA, *„Modernismul literar românesc în date (1880-2000) și texte (1880-1949) – Volumul I-II. Cuvânt introductiv, selecția, îngrijirea textelor și cronologie de G. Omăt*, București, Editura Institutul Cultural Român, 2008
60. ORNEA, Z., *Fizionomii, medalioane de istorie literară*, București, Editura Nemira, 1997
61. PAPASTATE, C. D., *E. Lovinescu. Corespondență cu Mihail Dragomirescu și Elena Farago*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de C.D. Papastate, Craiova, Editura ”Scrisul Românesc”, 1976
62. PATRAȘ, ANTONIO, *Scriitorul și umbra sa. Geneza formei în literatura lui E. Lovinescu*, Vol. I, II, Prefață de Adrian Tudurachi, Iași, Editura Institutul European, 2013
63. PERPESSICIUS, *Mențiuni critice*, Litera Internațional, București, 2010
64. PETRESCU, CAMIL, *Opinii și atitudini*, Antologie și prefață de Marin Bucur, București, Editura pentru Literatură, 1962

65. **PETROVICI, ION**, *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, București, Editura pentru Literatură, 1966
66. **POPA, MIRCEA; TAȘCU, VALENTIN**, *Istoria presei literare românești din Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980
67. **POPA, MIRCEA**, *Titu Maiorescu și Timotei Cipariu*, în vol. *Identificări: contribuții și precizări documentare*, București, Editura Palimpsest, 2012
68. **POPA, MIRCEA**, *Lucian Blaga în obiectivul epigramiștilor*, în vol. *Identificări: contribuții și precizări documentare*, București, Editura Palimpsest, 2012
69. **POPA, MIRCEA**, *Ilarie Chendi*, București, Editura Minerva, 1973
70. **POPA, MIRCEA**, *Lucian Blaga și contemporanii săi*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2007
71. **POPA, MIRCEA**, *Tectonica genurilor literare*, București, Ed. Cartea Românească, 1980
72. **POPA, MIRCEA**, *Ion Barbu - de la polemică la duel*, în vol. *Identificări: contribuții și precizări documentare*, București, Editura Palimpsest, 2012
73. **POPA, MIRCEA**, *Aspecte ale polemicii Iorga-Arghezi*, în vol. *Identificări: contribuții și precizări documentare*, București, Editura Palimpsest, 2012
74. **POP, ION**, *Avangarda în literatura română*, București, Editura Atlas, 2000
75. **RÂPEANU, VALERIU**, *Nicolae Iorga. Mircea Eliade. Nae Ionescu. Polemici. Controverse. Elogii*, Ediția a II-a, București, Editura Lider, 1993
76. **SĂLĂVĂSTRU, CONSTANTIN**, *Mic tratat de oratorie*. Ediția a II-a, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010
77. **SĂLCUDEAN, MINODORA**, *Tudor Arghezi. Discursul polemic*. Prefață de Ion Dur, Colecția Academica, Iași, Editura Institutul European, 2009
78. **SIMION, EUGEN**, *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, București, Editura Cartea Românească, 1971
79. **SIMION EUGEN**, *De la T. Maiorescu la G. Călinescu. Antologia criticilor români*. Vol. I, II, București, Editura Eminescu, 1971
80. **SIMION EUGEN**, *Orientări în literatura contemporană*, București, Editura pentru Literatură, 1965
81. **STĂNILOAE DUMITRU**, *Poziția domnului Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*, București, Editura Paideia, 2010

82. TĂTARU, IERONIM, *Comentarii stilistice și literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983
83. TUDURACHI, LIGIA, *Cuvintele careucid. Memorie literară în romanele lui E. Lovinescu*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2010
84. VIANU, TUDOR, *Arta prozatorilor români*, București, Editura Eminescu, 1973
85. VINTILESCU. VIRGIL, *Polemica Maiorescu-Gherea. Implicații estetice și literare*, Timișoara, Editura Facla, 1980
86. VLAD, ION, *Aventura formelor*. Ediție îngrijită Irina Petraș, București, Colecția „Akademos”, Editura Didactică și Pedagogică, 1996
87. VLAD, ION, *Lecturi constructive*, București, Editura Cartea Românească, 1975
88. VRANCEA, ILEANA, *E. Lovinescu – Critic literar*, București, Editura pentru Literatură, 1965
89. VRANCEA, ILEANA, *E. Lovinescu – Artistul*, București, Editura pentru Literatură, 1969
90. VULCĂNESCU, ROMULUS, *Mitologie română*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987
91. ZALIS, HENRI, *Valori de referință în critica și istoria literară românească. Evoluție și continuitate*, București, Editura Cartea Românească, 1991

b. ÎN PERIODICE:

1. ***Publicații, în „Universul literar”, an XLII, nr. 38, 19 septembrie, 1926
2. ****„Sburătorul”*, în „Universul literar”, an XLII, nr. 46, 14 noiembrie 1926
3. ****Cercul „Sburătorul,”* în „Universul literar”, an XLII, nr. 47, 21 noiembrie 1926
4. ****Bernard Shaw și D. Mihail Dragomirescu*, în „Universul literar”, an XLII, nr. 47, 21 noiembrie 1926
5. ****Institutul de literatură*, în „Universul literar”, an XLII, nr. 47, 21 noiembrie 1926
6. ****Dl. E. Lovinescu*, în „Universul literar”, , an. XLII, nr. 45, 7 noiembrie 1926
7. ****E. Lovinescu*. Fragment de curs universitar, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
8. ANGHELESCU, MIRCEA, *Ibrăileanu, azi*, în „România literară”, an. XLVII, nr. 33, 14 august 2013
9. ANGHELESCU, MIRCEA, *Procesul Caracostea*, în „România literară”, an. XXXIII, nr. 31, 9-15 august 2000

10. **DRAGOMIRESCU, MIHAIL**, *Către scriitori și cititori*, în „Convorbiri”, nr. 1, 1 ianuarie 1907
11. **DRAGOMIRESCU, MIHAIL**, *Impresionismul d. Lovinescu*, în „Convorbiri critice”, nr. 10, 25 octombrie 1909
12. **DRAGOMIRESCU, MIHAIL**, *Notă*, în „Convorbiri critice”, nr. 6, iunie 1909
13. **IORGA, NICOLAE**, *Lupta mea contra prostiei*, în „Cuget clar,” nr. 7, 1936, Vălenii de Munte, Editura Datina Românească
14. **IORGA, NICOLAE**, *O istorie a literaturii contemporane*, I-IV în „Cuget clar”, nr. 7, 1936, Vălenii de Munte, Editura Datina Românească
15. **IORGA, NICOLAE**, *Literatura deochiată din nou în sfichiul epigramei*, în „Cuget clar”, nr. 7, 1936, p. 788.
16. **BÂRNA, VLAICU**, *Malraux prefațat de Lovinescu*, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
17. **BÂRNA, VLAICU**, *Un cuvânt nou în limba română*, în „România literară”, an. XXXIV, nr. 42, 24-30 octombrie 2001
18. **BOGDAN, RADU-GEORGE**, *Problema antisemitismului la E. Lovinescu*, în „România literară,” an. 38, nr. 33, 25-31 august 2004
19. **BOLDEA, IULIAN**, *Scenografiile nuanței*, în „Apostrof”, an. XXVI, nr. 4(311), 2016
20. **BRĂGARU, CARMEN**, *Agendele literare – o posibilitate de cunoaștere*, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
21. **CĂLINESCU, GEORGE**, *Titu Maiorescu, polemist*, în „Revista Fundațiilor Regale”, an. VII, nr. 3, 1 martie 1940
22. **CERNAT, PAUL; PATRAȘ, ANTONIO; BARNĂ NICOLAE; CERNAT-BURTA BIANCA; MIHEȚ, MARIUS**, *E. Lovinescu sub presiunea posterității*, în „Cultura”, nr. 212, 26 februarie 2009
23. **CHELARIU, TRAIAN**, *D. Caracostea: Critice literare*, în „Universul literar”, an. LII, nr. 18, 30 iunie 1943
24. **CUBLEȘAN, CONSTANTIN**, *Polemicile note și contra note (Eugène Ionesco)*, în „Pro Saeculum”, XI, nr. 5-6 (81-82), iunie 2006
25. **CUBLEȘAN, CONSTANTIN**, *Eminescu – subiectul unor dispute literare*, în „Pro Saeculum”, V, nr. 4(26), 16 iulie-1 septembrie 2012

26. DOINAȘ, ȘT. AUGUSTIN, *Memento lovinescian*, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
27. DRĂGANU, N., *Alexe Procopovici, Introducere în studiul literaturii vechi, Cernăuți, 1922, 127 p.*, în „Dacoromania” Buletinul Muzeului Limbei Române”, II, 1921-1922, Cluj, Editura Institutului de Arte Grafice Ardealul, 1922,
28. DUMITRESCU, GEO, *Două autografe – câteva amintiri*, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
29. HÎNCU, DUMITRU, *Felix Aderca și autoritățile comuniste*, în „România literară”, nr:46(17/11/2006 - 24/11/2006).
30. MARIN IANCU, (Interviu) *Mircea Popa – „O cultură este o jertfă continuă în favoarea unui ideal,”* în „Pro Saeculum”, an. XII, nr. 7-8 (91-92), 15 octombrie-1 decembrie 2013
31. MARIN IANCU, (Interviu) *Mircea Popa – „Stilul critic e rezultatul unui efort intelectual îndelung”* în „Pro Saeculum”, an. XII, nr. 5-6 (97-98), 15 iulie-1 septembrie 2013
32. IONESCU, CONSTANT, *Amintiri despre Camil Petrescu*, în „Gazeta literară”, Organ săptămânal al Uniunii Scriitorilor români din Republica Socialistă România, Anul XV, 1968, nr. 1 (4 ianuarie)
33. IBRĂILEANU, GARABET, *Cronica literară (În jurul limbii literare)*, în „Viața românească,” an. XVIII, nr. 1, ianuarie 1926, p. 117.
34. MANOLESCU, NICOLAE, *Leția lui Lovinescu*, în „România literară,” an. XXXIV, nr. 42, 24-30 octombrie 2001
35. MANOLESCU, NICOLAE, *„Agendele” lui Lovinescu*, în „România literară,” an. XXXVI, nr. 7, 19-25 februarie 2003
36. MANOLESCU, NICOLAE, *Polemică și campanie*, în „România literară,” an. XLV, nr. 43, 25-31 octombrie, 2013
37. MANOLESCU, NICOLAE, *Polemică și pamflet*, în „Romania literară”, nr. 3, 21 ianuarie 2011
38. MANOLESCU, NICOLAE, *Polemică și pamflet –I, II, III*, în „România literară”, nr. 9, 2003, nr. 2, 2010, nr. 3, 2011
39. MARINO, ADRIAN, *E. Lovinescu și metoda impresionistă*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, tomul XVIII, 1967

40. MARTINESCU, PERICLE, *Biroul și biblioteca maestrului*, în „România literară”, XXXII, nr. 1, 13-19 ianuarie, 1999
41. MICU, DUMITRU, *Bovarism și confidență disimulată*, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
42. OMĂT, GABRIELA, *Trăind spre a ajunge la o carte*, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
43. ORNEA, Z., *Patronul „Universului”* în „România literară”, nr. 50, 20 decembrie 2000
44. ORNEA, Z., *Un episod dramatic din viața lui E. Lovinescu*, în „România literară”, XXXIV, nr. 14, 11-17 aprilie 2001
45. ORNEA, Z., *Un eveniment editorial*, în „România literară”, XXXII, nr.38, 22-28 septembrie 1999
46. PÂRVULESCU, IOANA, *Acasă la E. Lovinescu*, în „România literară”, nr. 13, 7-13 aprilie, 2004
47. PÂRVULESCU, IOANA, *Mulți chemați, puțini aleși*, în „România literară”, an. XXXIV, nr. 16, 25 aprilie-1 mai, 2001
48. PÂRVULESCU, IOANA, *Îmblânzitorul*, în „România literară”, an. XXXIV, nr. 17, 2-8 mai, 2001
49. PIRU, AL., *De la Lovinescu la Călinescu*, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
50. PIRU, AL., *Viața lui G. Ibrăileanu*, Editura Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1946
51. POPA, MIRCEA, *Din relațiile lui T. Cipariu cu Academia Română-peripețiile unui concurs academic*, în vol, *De la iluminism la pașoptism*, 2004,
52. POPA, MIRCEA, *O polemică-Ion Barbu*, în „Echinox”, nr. 6-7, 1974
53. POPA, MIRCEA, *Un episod necunoscut din disputa Macedonski-Eminescu*, în „Tribuna”, nr. 2, 1983
54. POPA, MIRCEA, *Cornel Regman și spiritul negației*, în „Steaua”, nr. 11, 1985
55. POPA, MIRCEA, *Disputa Blaga-Motru*, în „Caiete critice”, 1991
56. POPA, MIRCEA, *Disputa Blaga-Motru*, în „Steaua”, nr. 1-2, 1994
57. POPA, MIRCEA, *Sextil Pușcariu – istoric literar și om de presă*, în „Caietele Sextil Pușcariu”. Actele Conferinței Internaționale „Sextil Pușcariu”. Ediția a II-a, Cluj-Napoca, septembrie 2015

58. POPA, MIRCEA, *Ultima polemică a lui E. Lovinescu*, în „Pro Saeculum”, XIV, nr. 3-4 (103-104), 15 aprilie-1 iunie 2015
59. POPA, MIRCEA, *Lucian Blaga în obiectivul epigrafiștilor*, în „Pro Saeculum”, XI, nr. 5-6 (81-82), 15-iulie-1 septembrie 2012
60. POPA, CATRINEL, *E. Lovinescu un critic mereu actual*, în „România literară”, XXXII, nr. 45, 10-16 noiembrie 1999
61. POSTELNICU, IOANA, *Dimensiunea creatoare a marelui critic*, în „Caiete critice”, nr. 10-12 (71-73), 1993
62. POSTELNICU, IOANA, *Amintirea lui E. Lovinescu*, în „România literară”, nr. 23, 12-18 iunie, 2002
63. RAD, ILIE, *Mircea Popa – 75. Un om al Cetății*, în „Acasă”, VII, nr. 1 și 2 (25-26), ianuarie-iunie 2016
64. RADU, GEORGE, *Agendele literare ale lui Eugen Lovinescu*, în „România literară”, nr. 26 7-13 iulie, 2004
65. RÂPEANU, VALERIU, *E. Lovinescu – un mizantrop sociabil*, în „Curierul național”, an. VIII, 22 martie, 2003
66. ROGOZANU, C., *Critica nemuritoare a detaliului*, în „România literară”, an. XXXV, nr. 35, 4-10 septembrie 2002
67. ROMAN, HORIA, *Pe strada Câmpineanu...*, în „Caiete critice”, nr. 10-12(71-73), 1993
68. SIMION, EUGEN, *Modernismul „Sburătorului”*, în „Gazeta literară”, an. XV, nr. 8 (799), 22 februarie 1968
69. STREINU, VLADIMIR, *Figuri literare de Pompiliu Constantinescu*, în „Revista Fundațiilor Regale”, an. V, nr. 11, 1 noiembrie 1938
70. ȘTEFĂNESCU, CORNELIA, *Monumentalitatea epică*, în „România literară”, nr. 11, 20-26 martie, 2002
71. TERIAN, ANDREI, *Trei clișee cu privire la Călinescu*, în „Cultura”, nr. 82, 26 iulie, 2007